

«օր մ'այ նայիս» լաւ արտայայտութիւն չէ՝ և եւրի պարզ եւ դեղեցիկ պիտի ըլլար ըսել՝ «եւ օր մըն ալ, մօտիկ գիւղէն»:

2) Զորբորդ տող՝ «Յուպը ձեռքին...»: Յուպը պարզ դաւադանն է, ընդհանրապէս ձերունինքու կողմէ գործածուող, մինչ մահակը հովիւներու հաստ ու ծանր գուռ-դանն է, աւելի հաստ ու կոր գլուխով մը՝ համբարու կամ աղուէսներու դէմ կռուելու դամար: Թումանեան, Հետեւաբար, մահակ կը դործածէ հովիւին համար, մանաւանդ որ քիչ մը յետոյ այդ մահակով պիտի պան-նէ խնայութեամբ: Յուպով կարելի չէ այդ ընել...: Հետեւաբար, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ «Մահակն ուսին...»:

բ) Երկրորդ էջ

1) Վերջին տող՝ «Ընտիր մեղր առ, վառք տուր ու կեր...»: Ինչո՞ւ անիմաստ այս յաւելումը թումանեանի տողերուն վրայ: Մեղր ուտելու համար ինչո՞ւ փութք գառլ, եւ մանաւանդ՝ այդ արտայայտութիւնը ի՞նչ կ'աւելցնէ թէքսթին վրայ... ոչինչ, պարզապէս խնայող համար դրուած է:

գ) Երրորդ էջ

1) Առաջին տող՝ «Այսպէս անկեղծ...»: Ինչո՞ւ անկեղծ եւ ոչ թէ բնագիրը՝ «հանգիստ»: Հանգիստը աւելի լաւ կու տայ մրթնորարը եւ վիճակը խանութին:

դ) Զորբորդ էջ

1) Առաջին տող՝ «Բայց կատուն դուրս ելլելուն պէս...»: Թրքարանութիւն է արտայայտութեան այս 'ձեւը, որմէ պէտք է խուսափել: Կարելի էր թումանեանի տողը պատշաճեցնել՝ այսպէս՝ «Բայց կատուի ցատկելումն հետ...»:

2) Զորբորդ տող՝ «Վրան կ'ելլէ...»: Այստեղ ըմբռնումի վրէպ մը կը տեսնենք. արեւելահայերէն «վր» է կենում» կը նշանակէ ոտքի ելլել, քայլել, շարժել, դէպի բան մը ուղղուել, եւ ոչ թէ՝ վրան ելլել, որ ինքին տղեղ արտայայտութեան ձեւ մըն է: Թումանեան կ'ըսէ. չունը ոտքի կ'ելլէ, խեղճ կատուն իր տակ կը դնէ (թաթերուն, ինչպէս պատկերը ցոյց կու տայ), թաթերով կը խեղճէ եւ մէկ կողմ կը նետէ: Մինչդեռ փոխադրութեան մէջ եղած է՝ վրան կ'ելլէ խեղճ փխիկին, որ ահագին ծանրութեան տակ կ'ըլլայ ստաակ: Իմաստի փո-

փոխութիւնը ակներեւ է: Մանաւանդ որ թումանեանի նկարագրութիւնը աւելի ճիշդ է. կատուն խեղճուած է ըսն թաթերով. մինչ փոխադրութեան մէջ կը խեղճուի ծանրութեան տակ՝ ինչ որ դրեթէ անկարելի է:

ե) Հինգերորդ էջ

1) Առաջին սիւնակ, առաջին տող, «Ոնգ-դեց, մեղաց-...»: Բնագրին մէջ «խեղ-դեց»ը կրկնուած է. պէտք էր պահել հարապատկերներ:

2) Առաջին սիւնակ, վերջին տող, «Ձայն կը փռէ քիչ մը անդին»: Այս բացատրութիւնը չի փոխանցեր մեղի պատկերացից այն գեղեցիկ արտայայտութիւնը՝ որ թումանեանինն է. «Շուռ է տալի կատուի կողքին»: Ինչպէս պատկերը ցոյց կու տայ, նախ խոստուն կը փռուի շեմին, յետոյ, անոր կողքին՝ չունը, որուն քով պիտի ինչայ խառնութեամբ, անպա՝ 'հովիւր. չորս 'դիակներ' քով քովի պատկած, մէկ շարքի վրայ. ըստինչէլի պատկեր: Հետեւաբար, Զորբորդ պէտք էր պահել՝ «Ձայն կը փռէ կատուի կողքին»: «Կատուի կողքին»ը նոյնքան անբնականաբան է, որքան արեւելահայերէն:

3) Երկրորդ սիւնակ, վերջին երկու տողեր. «Մարդուն ուղեղն՝ երկու բաժին կը տարածէ՝ դրան սեմին»: Բուրբուրի կը մերժեմ այս արտայայտութիւնը, որ հարազատ չէ բնագրին: Եւ յետոյ, մանուկ եղէք եւ պատկերացուցէք ուղեղը (դոր տեսած չէք...) տարածուած՝ դրան սեմին...: Հարազատ չէ, տղեղ է եւ իրականութեան անհամապատասխան:

զ) Վեցերորդ էջ

1) Երկրորդ տող, «բերնէ բերան եւ տու-նէ տուն»: Բնագրին է՝ «Ու թաղէ թաղ, եւ տունէ տուն»:

է) Տօքմերորդ էջ

1) Առաջին սիւնակ, չորրորդ տող՝ «Անէձք տալով»: Բնագրին է՝ «Հարայ տալով», զոր կարելի է թարգմանել «Պողոտատալով»: Անէձք տալուն եւ պողոտաւուն միջեւ տարբերութիւնը բաւական է:

2) Առաջին սիւնակ, վարէն իններորդ տող՝ «Մարդուն կիցով բուռնցք կու տայ...»: Այստեղ հակասութիւն մը կայ: Կիցը՝ ոտքի հարուածն է, բուռնցքը՝ կռուի եղած փիթ, ձեռքի հարուած: Հետեւաբար չեմ

կրնար ֆասինայ թէ ինչպէ՞ս կիցով բռնեցք կրնայ տալ մէկը: Մանաւանդ որ՝ ինտոգրոր տնտես նկարագրութիւն չունի:

3) Առաջին սիւնակ, վարէն եօթներորդ տող. «Կատողած դա՞յլ էս թէ բորենիք»: Բըն նաղիրը այս տողը չունի:

4) Առաջին սիւնակ, վարէն հինգերորդ տող. «Թէ էր տուն մէջ մարդ սպաննել...»: Ինչո՞ւ տուն, երբ խանութ է վայրը: Բնաւ գիրը կը գործածէ՝ սեմ:

5) Երկրորդ սիւնակ, չորրորդ տող. «Շան ստապկով դժուր տարէք...»: Բնագրին մէջ գոյութիւն չունի այս աղելւ բացատրութիւնը՝ որ այնքան խորթ պէտք է չնշէ մանուկներու ախանջին:

6) Երկրորդ սիւնակ, վերջին չորս տողերը անկապ են և բնագրին մէջ չկան: Նախ՝ ըստին հղանուկը փոխադրութեան մէջ փոխառած է սահմանական ներկայէն անցեալ կանոնադր: Եւ յետո՞յ՝ բառաձևերը տարաժառանգական չեն: Ինչ ըսել է՝ «...սոսկացին այդ Էդածէն, ըլլալիքէն»: Երբ ամբողջ մը կայ, չոն տրամաբանութիւն չկայ: Եթէ հոսկոցին «ըլլալիքէն» ինչո՞ւ կոխի դացին...: Իսկ ի՞նչ հայերէն է՝ «չեցուած վերջէ», «իսկ, քէն»: Վերջով յեցուած է՝ «քնով լեցուած», որով լեցուած:

բ) Ութերորդ էջ

1) 1-ի Առաջին սիւնակ, վեցերորդ տող. «Ու խաղ կանչէ»: Հոս ես, կը խորհիմ, վրէպ մը կայ: Նախ՝ Թումանեան «խաղ կանչել»-ու մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն ունի. յետոյ, կը կարծիմ որ «խաղ կանչել» բացատրութեամբ արեւելահայերու մօտ կը հասկցուէր երգեր, երգել. երգեր՝ աշուղներու կողմէ կամ դիպի մը մէջ լաւ ձայն ու շնորհ ունեցող անձի մը կողմէ: Այս «խաղ կանչել»-ը տեղի կ'ունենար ուրախ հաւաքոյթներու (հարսնիք, կնուսք, նշանուսք, եւն.), ինչպէս նաեւ ձմեռանային երկար դիւերնեքու ընթացքին, երբ ցիւղացիներ կը հաւաքուէին թոնիրին շուրջ՝ «խաղ» ու հէքեաթ լսելու: Կենթագրեմ որ հրատարակութեան մէջի «խաղ կանչել»-ը կ'անկարկէ զինուորական մարտական երգերու, որոնք սակայն չմն երգուի իբրեւ «խաղ կանչել»:

2) Առաջին սիւնակ, վարէն 11րդ տող.

«Տէր ու ծառայ՝ իրարու քով»: Թումանեան ինչ քնալիրը այդ տողը՝ չունի: Ան պարզապէս զրուած է՝ խնդաւոր տող մը անցնելու համար. նախնի կարելի չէ յանդիս բուն զոհէր իմաստ ու զեղեցիկութիւն:

3) Առաջին սիւնակ, վարի երկու տողեր. «Երթանք, ջարդենք, այրենք, հարթենք...»: Մինչդեռ, աւելի հաւատարիմ մտայով բընագրին ու կարդին, պէտք էր բռնել. «Երթանք, դարենք, ջարդենք, այրենք (կամ՝ կրակենք)»:

4) Երկրորդ սիւնակ, վարէն երկու տողեր. «Կը մոլեգինին, կը խենթենան», դիտարկուան, կը վերջանան»: Մինչդեռ, բնագրին համաձայն, կրնայիք գրել՝ «Ջարդենք իրար, ջրնջցին իրար, անցան եւ գացին՝ դեռնին հաւատար»: Կը խորհիմ թէ շատ դժուար պիտի ըլլայ ուսուցչի մը համար մանուկին բացատրել Վեր մոլեգինին, կը խենթենան՝ արտայայտութիւնը:

բ) Իմենբորդ էջ

1) Տոններորդ տող՝ «Զինուոր, բանուոր, վաճառական»։ Պէտք էր պահել բնագրի՝ «ազնուական»:

2) Իններորդ տողին մինչեւ էջին վերջին տողը՝ պէտք է՝ փոխել համաձայն բնագրին՝ «Հրատարակութեան» փոխադրութիւնը հարապատ չէ. չոն կը դառնին դարձեալ դժուարիմաստ բացատրութիւններ՝ օրինակ. «Վեւ մոլուցեով մը կատաղի»: Ահա՛ տակի թէ ինչպէ՞ս կարելի էր խնդրոյ առարկայ հաստատել փոխադրել մեր բարբառին.

«Մայտին ըլլայ մեր պետութեան,

Զինուոր, բանուոր, ազնուական»

Ամէն շարքի

Ու աշխարհքի,

Որ անօրէն ու զաւաճան

Մեր դրացի ազգը դաժան

Երբ քրնացած էինք սիրով,

Մեր սահմանը մտաւ ուժով,

Եւ կոտորեց, սուրը ձեռքը,

Մեր սիրելի գաւազները:

Արդ, սրբահար ու հրեակէջ

Մեր տղաքը կը կանչէ մեզ.

Եւ մենք, բնդով մեր իսկ կամբին,

Պատուէր տուինք մեր բանակին,

Թընգտնոթով մեր աւերող
Եւ Աստուծոյ մեծակարող,
Յանուն արդար եւ սուրբ Ռիփ
Մտնել Հողը մեր ոտիքի:

ժ) Տասնըրորդ էջ

1) Երկրորդ սիւնակ, վարի տողերը պէտք է ուղղել:

Ու սկստաւ կտիւն աճեղ,
Շոինդ, որոտ ալտեղ, ալնտեղ:
Կրրակն ինկաւ դիւղ ու քաղաք,
Արիւն, աւեր, ճիչ, աղաղակ:
Ամէն կողմէ սարսափ ու բոթ,
Ամէն կողմէ մեռելի հոտ...

Վերջընթեր տողին մէջ կը գտնուի «ծուխիւր աղտոտ» արտայայտութիւնը, որ անբացատրելի է փոքրիկներուն:

ժա) Տասնմէկերորդ էջ

1) Վերին, վերջին երկու տողերը պէտք է բլրան.

Սովր եկաւ, սովին հետ՝ ցաւ,
Մազկած երկիրն ամայացաւ...

* * *

Նկարագորգումները կատարուած են ընդհանուր առմամբ ճշշակով եւ մատչելի

են մանուկներու հոգեբանութեան ու աշխարհը իրենց փոքր էութիւններէն ներս ընկայելու կարողութեան: Սակայն կը խորհիմ որ «Թմկարբերդի առումը» Նկարագորգումը չի համապատասխաներ այս հաստատումին, զի աւերարար տնոր համար՝ որ ոճը բարդ է եւ հերոսները, ինչպէս նաեւ ղեկները տեսակ մը սնմանիզէ եղած են իրենց ներկայացման կերպին մէջ, ինչ որ չանցնիր մանուկներու ընկալչութենէն: Ուրբան պարզ բլրայ նկարագորգումը, ալնքան տէրի կ'օգնէ բովանդակութեան պարզարանումին եւ գիրտա հասկնալի բլրալուն:

* * *

Շատ դեղեցիկ սկիզբ մըն է «Երեւունի» հրատարակչականը ալն մեծ եւ ծաւալուն աշխատանքին՝ որուն քանի մը երեսները չառ սեղմ գիծերով ուրուագծուեցան ներկայ յօդուածին մէջ: Պէտք է ամէն միջոցով զնահատել Փարիսի այս ձեռնարկը, քանզաւրէլ, որամիջ կ'անգնի, տարածել գեղարտները ղարոցներէ եւ տուններ ու տկումներէ ներս, որպէսզի ան հետզհետէ կարենալ իրագործել, իր ձրագիրը՝ որուն բոլորս ի սրտէ ցանկացող ենք եւ յօնորութիւն մալիկ:

ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅՁԵԱՆ